

**Netwerken Palliatieve Zorg
Midden- en Noordwest-Twente**

Jaarverslag 2013

Netwerken Palliatieve Zorg Midden- en Noordwest-Twente

Almelo, Hengelo, maart 2014
Agnes van Berkum en Gerda Kievitsbosch, netwerkcoördinatoren

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Beleid en organisatie	3
3.	Ondersteuning netwerk en landelijke ontwikkelingen	4
4.	Consultatieteam palliatieve zorg	4
5.	Deskundigheidsbevordering	5
6.	Gebruik van richtlijnen/kwaliteitsinstrumenten in de zorgverlening	6
7.	Coördinatie en continuïteit van zorg en begeleiding	7
8.	Optimaliseren ondersteuning mantelzorgers en inzet vrijwilligers	8
9.	Interculturele Palliatieve Zorg	8
10.	PR en Communicatie	9
11.	Verbeteren van de netwerkeffectiviteit	10
12.	Externe contacten en afstemming	10

1. Inleiding

Een terugblik laat zien dat in 2013 veel concrete onderwerpen zijn opgepakt en de resultaten steeds meer zichtbaar worden. Ook de tendens dat steeds meer individuele instellingen palliatieve zorg echt op de agenda gaan zetten zet zich voort, waarbij de netwerken vaak een initiërende en/of ondersteunende rol hebben vervuld. Middels dit jaarverslag leggen de netwerken verantwoording af over hun handelen. De activiteiten in 2013 zijn voor een deel een voortzetting van de activiteiten die in voorgaande jaren in gang zijn gezet. Tevens wordt inzicht gegeven in de resultaten en de ontwikkelingen op het gebied van de palliatieve zorg in de regio Midden- en Noordwest-Twente.

2. Beleid en organisatie

Participanten

In de netwerken palliatieve zorg Midden- en Noordwest-Twente participeren:

- Allertzorg
- BTK-zorg
- Carintreggeland
- Hospice De Reggestroom
- Hospice Leonardus
- Hospice 't Nieuwland
- FEA (Federatie Eerste Lijn Almelo) en Huisartsen Kring Twente (regio Midden-Twente)
- Fysiotherapeuten (oncologie- en lymfoedeemtherapeuten)
- RST Zorgverleners
- Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel
- Stichting ZorgAccent
- TriviumMeulenbeltZorg
- VPTZ/Leendert Vriel Twente
- Woon- en Zorgcentrum De Vriezenhof
- Ziekenhuisgroep Twente

Algemeen

Met ingang van januari 2012 zijn de twee netwerkgroepen samengevoegd. Verder zijn sinds 2012 8 nieuwe partijen toegetreden tot de netwerken. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe dynamiek binnen de netwerken. Evaluatie eind 2012 heeft uitgewezen dat de netwerkgroep dermate groot en divers is geworden dat de werkwijze aangepast dient te worden. Dit is verder uitgewerkt in 2013. Afgesproken is dat binnen de netwerkgroep het accent in toenemende mate op inhoudelijke thema's zal liggen en minder op het ontwikkelen van beleid/nieuwe initiatieven. Een werkgroep beleid is opgericht om te borgen dat nieuwe ontwikkelingen worden vertaald naar beleid/initiatieven.

Het bestuur werd opgesplitst in een Algemeen Bestuur en een Dagelijks Bestuur. De aangepaste structuur en werkwijze is in december 2013 vastgesteld in het Algemeen Bestuursoverleg.

Meerjarenbeleidsplan

in 2012 is een nieuw gezamenlijk meerjarenbeleidsplan opgesteld voor de periode van 2013–2016. Dit plan was ook in 2013 leidend.

Financiën

De netwerkcoördinatie wordt grotendeels gefinancierd middels een instellingssubsidie van VWS. De subsidiegelden werden beheerd door zowel TriviumMeulenbeltZorg als Carintreggeland. De aangesloten instellingen leveren daarnaast jaarlijks een forse bijdrage voor de netwerkactiviteiten door ruimtes en mankracht ter beschikking te stellen voor overleg, werkgroepen, scholing en dergelijke. Omdat de bonus-malusregeling extramurale zorg vanuit Menzis Zorgkantoor per 1 januari 2012 gestopt is, is een structureel begrotingstekort ontstaan. Deelnemende instellingen hebben afgesproken dat ze gezamenlijk een jaarlijkse contributiebijdrage betalen. Verder zijn enkele activiteiten financieel mogelijk gemaakt middels sponsorgelden en subsidies.

3. Ondersteuning netwerk en landelijke ontwikkelingen

Er is landelijk al geruime tijd veel onduidelijkheid omtrent de taak/rollen van de diverse partijen betrokken bij de palliatieve zorg. Hierbij gaat het om verdeling van taken tussen Agora, IKNL, netwerken palliatieve zorg en de NFU.

In december 2013 heeft VWS de plannen m.b.t. palliatieve zorg voor de komende jaren bekend gemaakt.

De belangrijkste punten zijn:

- Het gaat goed, maar kan nog beter. Daarom wordt de komende 6 jaar jaarlijks € 8,5 miljoen in een nieuw Nationaal Programma Palliatieve zorg geïnvesteerd.
- Het Nationaal Programma Palliatieve Zorg gaat zich richten op kwaliteitsverbetering van de palliatieve zorg door kennisontwikkeling en deskundigheidsbevordering. Het programma leidt tot een samenhangende ontwikkeling van 1) zorg 2) onderzoek en 3) onderwijs, in samenwerking met de netwerken palliatieve zorg (NPZ). Daarbij is ruimte voor lokale verschillen en aandacht voor noodzakelijk draagvlak door lokale zorgverleners. Het initiatief voor dit programma is genomen door de NFU. De Kerngroep Palliatieve Zorg heeft met het voorstel ingestemd. De academische centra vormen daarbij consortia met bestaande netwerken palliatieve zorg. Dit betekent dat patiëntenvertegenwoordiging, huisartsengroepen en –kringen, thuiszorgorganisaties, hospices, vrijwilligers en ziekenhuizen en de UMC-expertisecentra samenwerken. Zij pakken de volgende thema's op: bewustwording en cultuur, organisatie en continuïteit van zorg, zorginnovatie en patiëntparticipatie.

Landelijk is er regelmatig contact met andere netwerkcoördinatoren (m.b.v. Fibula) om de positie van de netwerken te versterken en de werkwijze te professionaliseren.

4. Consultatieteam palliatieve zorg

Het consultatieteam valt onder verantwoordelijkheid van het Integraal Kankercentrum Nederland (IKNL).

Op verzoek van de netwerken is eind 2012 een verpleegkundig consulent toegewezen aan de regio Midden- en Noordwest-Twente. Twee medisch consulenten waren al heel actief in de regio. De netwerken hebben samen met het consultatieteam zes openbare casuïstiekbesprekingen 'delier' verzorgd in de regio.

In 2013 zijn er vanuit de regio Twente – Oost-Achterhoek in totaal 54 consultvragen geweest (waarvan er 30 uit de regio Midden- en Noordwest-Twente kwamen). Hierbij gingen 48 consultvragen over patiënten met oncologische aandoeningen en bij zes consultvragen ging het om patiënten met een chronisch ziektebeeld. Bijna alle vragen kwamen van huisartsen. Twee vragen kwamen van verpleegkundigen, één vanuit het ziekenhuis en twee door specialisten ouderengeneeskunde. De overigen vragen kwamen allemaal van huisartsen.

De meeste vragen waren op het gebied van medicatie, waarbij echter na doorvragen ook psychosociale en spirituele aspecten aan de orde kwamen.

5. Deskundigheidsbevordering

De scholingsbehoefte van verpleegkundigen en verzorgenden in de regio is enorm. De werkgroep deskundigheidsbevordering is dan ook in 2013 weer zeer actief geweest. De volgende activiteiten zijn opgepakt.

Casuïstiekbesprekingen 'delier'

Deze casuïstiekbesprekingen zijn 6 keer uitgevoerd door de consultants van het consultatieteam. In totaal 240 verpleegkundigen en verzorgenden namen deel en het was naar volle tevredenheid van alle betrokken partijen.

Symposium 'Interculturele Palliatieve Zorg in Twente'

Onder het motto 'er is geen wereld van verschil, maar het zijn wel de kleine dingen die het verschil maken' organiseerden de netwerken palliatieve zorg Midden- en Noordwest-Twente, VPTZ Leendert Vriel Twente en Arcon op 10 oktober 2013 het symposium 'Interculturele palliatieve Zorg in Twente'. Aan het eind van de ochtend ging de Turkse voorlichtingsfilm 'Ölüme 'çare yok (doodziek)' in première.

Tijdens het symposium werd de handreiking 'Interculturele palliatieve zorg in Overijssel' in ontvangst genomen door: mevrouw A. Asbreuk, namens het netwerkbestuur, de heer A. Bingol, namens de Turkse Senioren Overijssel, de heer E. Smeenk, namens ZGT Advies en Cliëntenraad, de heer S. Mumcu, bestuur VPTZ Leendert Vriel Twente, mevrouw J. Oude Alink, wethouder gemeente Hengelo, de heer P. Weda, bestuurder TMZ, mevrouw I. Harmelink, bestuurder ZorgAccent.

Snuffelstages

Met name de hospices, de oncologieafdeling en de neurologieafdeling blijken erg in trek. Algemene doelstelling is dat mensen meer zicht krijgen op een ander werkveld en dat dit het netwerkzorg denken kan bevorderen. In de praktijk blijkt dat deelnemers enthousiast zijn over deze vorm van uitwisseling. Echter niet alle stageplekken waren dit jaar bezet. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de zeer beperkte PR.

Informatiebijeenkomsten

Hospice Leonardus, Roparun hospice, Hospice Noetsele, twee afdelingen van de VPTZ Leendert Vriel Twente en het Transferbureau van ZGT hebben een voorlichtingsbijeenkomst verzorgd. De opkomst was divers en varieerde van 4 tot 60 deelnemers. Uit evaluatie blijkt dat deelnemers enthousiast zijn over deze vorm van informatie-uitwisseling.

Start Verpleegkundige vervolgopleiding Palliatieve Zorg

Op initiatief van o.a. de Twentse netwerkcoördinatoren heeft het CIVO een vervolgopleiding Palliatieve Zorg voor Verpleegkundigen ontwikkeld. De tweede groep is gestart in 2013 en gastlessen zijn verzorgd door de netwerkcoördinatoren. Van de Almeloopers heeft het netwerk een cheque van € 14.514,-- gekregen voor drie opleidingsplaatsen. Een vacature voor deze opleidingsplaatsen is uitgegaan.

Initiatief vervolgopleiding Palliatieve Zorg voor Verzorgenden

Aangezien er vanuit de groep verzorgenden ook veel vragen kwamen omtrent een vervolgopleiding palliatieve zorg voor verzorgenden hebben de netwerkcoördinatoren van Midden- en Noordwest-Twente het CIVO gevraagd ook voor hen een vervolgopleiding te ontwikkelen. Het CIVO is bereid gevonden dit te gaan vormgeven en waarschijnlijk zal in 2014 deze vervolgopleiding voor het eerst starten.

Scholingsaanbod regionaal

Op de website is een overzicht gemaakt van beschikbare scholingen binnen individuele instellingen welke betrekking hebben op de palliatieve zorg. Uit evaluatie is gebleken dat hier niet of nauwelijks gebruik van gemaakt wordt. Nieuwe acties moeten er voor gaan zorgen dat dit in 2014 wel gaat gebeuren.

Gegeven presentaties/scholingen

Er zijn diverse workshops en presentaties gegeven binnen en buiten de eigen netwerkregio's zoals bijvoorbeeld bijeenkomsten m.b.t. interculturele palliatieve zorg en bijeenkomsten voor (vrouwen)verenigingen, ouderenbond, allochtone groepen en professionals in de zorg. Ook is een gastles verzorgd door één van de coördinatoren aan de oncologieopleiding voor verpleegkundigen.

6. Gebruik van richtlijnen/kwaliteitsinstrumenten in de zorgverlening

Zorgpad Stervensfase

Bij een tweetal organisaties aangesloten bij het netwerk is het Zorgpad Stervensfase geïmplementeerd. Mogelijk volgen in 2014 nog wat organisaties.

Algemene aandacht voor (nieuwe) richtlijnen en protocollen

Vanuit de werkgroep deskundigheidsbevordering en de werkgroep communicatie is op diverse wijzen aandacht besteed aan (nieuwe) protocollen en richtlijnen. O.a. de website van 'Netwerkzorgopmaat' (www.netwerkzorgopmaat.nl) wordt regelmatig en op diverse manieren onder de aandacht gebracht bij diverse hulpverleners, evenals de website 'Pallialine' (www.pallialine.nl), waar alle palliatieve richtlijnen te vinden zijn. Tijdens de casuïstiekbesprekingen (zie hierboven) worden elke keer andere richtlijnen behandeld.

De Verhalencirkel

'Geef een draai aan je leven voor een goed gesprek'

In 2011 is in samenwerking met bureau Kwiek een werkgroep gestart met als doel: het ontwikkelen van een 'instrument levensvragen'. In 2012/2013 is met financiële ondersteuning van het Skanfonds en Vredeshof Donatiefonds 'De Verhalencirkel' ontwikkeld. De Verhalencirkel is een speels hulpmiddel waarmee je in gesprek kunt gaan over levensvragen. In een één op één gesprek of in een groep. In de regio Twente zijn geestelijk verzorgers, maatschappelijk werkers, verzorgenden, verpleegkundigen, activiteitenbegeleiding en vrijwilligers met behulp van de Verhalencirkel in het ziekenhuis, verpleeghuis, het hospice en in de thuissituatie met patiënten in gesprek gegaan. De

ervaringen zijn zeer positief. Het gebruik van de Verhalencirkel levert bijzondere en ontroerende gesprekken op. Landelijk is er veel belangstelling voor dit hulpmiddel. Het project wordt ondersteund door het landelijke expertisecentrum Levensvragen en Ouderen. In september hebben leden van de werkgroep op verzoek van de werkgroep Agora 'Ethiek en Spirituele Zorg' een presentatie gegeven over de Verhalencirkel en zijn de eerste ervaringen gedeeld. Er wordt gezocht naar financiële middelen om de Verhalencirkel in productie te nemen.

7. Coördinatie en continuïteit van zorg en begeleiding

Continuïteitshuisbezoeken

Een werkgroep heeft een plan ontwikkeld om continuïteitshuisbezoeken in te gaan voeren. Hierbij bezoeken speciaal opgeleide wijkverpleegkundigen de patiënt en naaste, indien gewenst, één of meerdere malen in de thuissituatie. Een handleiding en implementatieplan hebben als basis gediend voor een pilot. De pilot heeft plaatsgevonden in het adherentiegebied van het netwerk Midden-Twente. De evaluatie laat zien dat het een succesvolle pilot was. Mits geaccordeerd door het bestuur, zal een en ander ook in het adherentiegebied van het netwerk Noordwest-Twente geïmplementeerd kunnen worden.

Inloopavonden en koffieochtenden 'Wat als je niet meer beter wordt'

In 2013 hebben 3 inloopavonden in Borne en 2 in Hengelo, plaatsgevonden. Deze bijeenkomsten worden gehouden voor mensen die ongeneeslijk ziek zijn en hun partners/naasten. Het doel van de inloopavonden is het geven van voorlichting over bepaalde thema's binnen de palliatieve fase en het ontmoeten van lotgenoten. Het aantal bezoekers is weer toegenomen ten opzichte van 2012 (7 bezoekers gemiddeld) met gemiddeld 9 bezoekers. Het aantal van 2010 (12 bezoekers gemiddeld) en 2011 (10 bezoekers gemiddeld) is nog niet behaald. De tevredenheid scoort onveranderd hoog (7,8 gemiddeld).

De koffieochtenden (hier staat lotgenotencontact centraal, er is geen sprake van een thema/spreker) die voor het eerst 3 keer werden gehouden in Borne, werden door 4 à 5 personen per keer bezocht. In 2014 zal dit voortgang krijgen, waarna geëvalueerd zal worden.

Grand Café Doodgewoon (regio Noordwest-Twente)

In 2013 hebben 6 inloopavonden in Almelo plaatsgevonden. Het netwerk palliatieve zorg Noordwest-Twente organiseert voor mensen met een ernstige ziekte waarvoor geen herstel meer mogelijk is en voor hun naasten maandelijks inloopbijeenkomsten. Tijdens deze avonden staat de ontmoeting en het contact met lotgenoten centraal. De avonden worden goed geëvalueerd. Ook over de locatie 'Het Noabershoes' is men tevreden. Desondanks is het bezoekersaantal zeer wisselend. Bezoekersaantallen wisselen van 6 tot 30 personen. Sporadisch komen hulpverleners mee, soms als begeleider van een patiënt of mantelzorger.

De netwerkcoördinator heeft ook een thema-avond verzorgd over 'dementie en palliatieve zorg' in het Alzheimercafé te Almelo.

Hospices

Inmiddels zijn er 9 hospices in de regio Midden- en Noordwest-Twente waarvan er in 2013 7 lid zijn van de netwerken. Opvallend is dat bijna alle hospices te maken hebben met een teruglopende bezetting.

Bijna alle hospices uit de regio werken er aan mee om op de netwerksite de vrije hospicebedden zichtbaar te maken. Dit is in 2013 gerealiseerd zodat continue een actueel overzicht beschikbaar is voor verwijzers en patiënt/naasten.

8. Optimaliseren ondersteuning mantelzorgers en inzet vrijwilligers

Mantelzorgers en vrijwilligers die zorgen voor een naaste in de laatste levensfase blijken vaak overbelast. Dat is gebleken uit een eerste inventarisatie naar het beschikbare aanbod mantelzorgondersteuning door de drie Twentse netwerken, het Steunpunt Informele Zorg Twente en VPTZ /Leendert Vriel Twente en Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel gevolgd door een vervolgonderzoek in 2011/2012. Helder is geworden dat er veel is op het gebied van mantelzorgondersteuning, echter dat dit bij de (potentiële) doelgroep en verwijzers veelal onbekend is. Hierbij ligt mogelijk een grotere taak weggelegd voor de verwijzers.

In 2013 is zorg gedragen voor een (completer) overzicht betreffende mogelijkheden ondersteuning mantelzorgers middels actualisering van de desbetreffende websites. Hiervoor is ook MEE Twente ingeschakeld. Voorbereidingen om de verwijzers te informeren zijn in gang gezet.

Inzet vrijwilligers VPTZ

In 2013 is een lichte toename te zien van het aantal cliëntsituaties waarbij vrijwilligers vanuit de Vrijwillige Palliatieve Terminale Zorg zijn ingezet in de thuissituatie. Dit geldt voor alle regio's binnen de netwerken.

In maart 2010 zijn er afspraken gemaakt met de St. Leendert Vriel Hengelo, Borne e.o en de verpleeg- en verzorgingshuizen van Carintreggeland in Hengelo over intramurale inzetten. Ook in 2013 zijn er 6 intramurale hulpvragen geweest, totaal 76 uur.

Onderzocht wordt nog of en zo ja hoe, deze vorm van intramurale vrijwilligersinzet op andere plekken kan worden geïmplementeerd.

9. Interculturele Palliatieve Zorg

In 2010 zijn de netwerken gestart met activiteiten op het gebied van de interculturele palliatieve zorg. In samenwerking met Arcon (projectleider en beheerder subsidie provincie Overijssel) is dit ook gecontinueerd in 2012 en 2013 door middel van het vormgeven van een drietal pilots:

1) Interculturele continuïteitshuisbezoeken

In Midden-Twente is een pilot gestart waarbij opgeleide verpleegkundigen mensen kunnen bezoeken met als doel vroegsignalering en vroegtijdige ondersteuning van palliatieve patiënten en hun naasten. Inmiddels zijn een 3-tal professionals van allochtone afkomst opgeleid. Hierdoor kunnen mensen van allochtone afkomst desgewenst in eigen taal (Turks, Arabisch of Suryoyo) geholpen worden. De PR voor dit project is eind 2012 pas goed op gang gekomen. De pilot liep door in 2013. Helaas zijn er (nog) geen aanmeldingen gekomen voor deze vorm van ondersteuning.

2) Rondetafelgesprekken interculturele palliatieve zorg.

Deze groepsgesprekken zijn opgestart om de communicatie (open dialoog) over wensen en behoeften t.a.v. zorg/ziek zijn, tussen hulpverleners/mantelzorgers (autochtoon en allochtoon) te bevorderen. Doel is dat de betrokkenen inzicht krijgen in elkaars cultuur en achtergronden en de culturele verschillen accepteren. In 2012/2013 hebben een 7-tal rondetafelgesprekken plaatsgevonden. Deze gesprekken werden door de deelnemers heel positief beoordeeld.

3) Visualiseringsproject interculturele palliatieve zorg

Tijdens de groepsgesprekken die we tijdens het project interculturele palliatieve zorg hebben gehouden met de allochtone doelgroepen is geconcludeerd dat visueel voorlichtingsmateriaal zeer geschikt is voor deze groep.

Daarom zijn in 2012 de voorbereidingen van start gegaan voor de ontwikkeling van visueel beeldmateriaal 'Palliatieve zorg' in de Turkse taal met Nederlandse ondertiteling. Deze demofilm 'Olüme çare yok – doodziek' ging tijdens het afsluitende

symposium in première en is nu (gratis) landelijk beschikbaar via de netwerksite, via www.ongeneeslijkziek.nl en via Youtube. Financiering voor een vervolgfilm wordt gezocht.

Ter afsluiting van dit project is de handreiking 'Interculturele palliatieve zorg in Overijssel' voor eenieder beschikbaar gesteld via de netwerksite.

Voor gedetailleerde informatie verwijzen wij naar de netwerksite.

10. PR en Communicatie

Algemene doelstelling van de communicatie vanuit de netwerken is: het zorgdragen voor goede voorlichting over palliatieve zorg in het algemeen en de mogelijkheden in de regio in het bijzonder.

Diverse acties zijn gerealiseerd in 2013 zoals:

- verspreiding folders (zowel patiëntenversie) 'vroegtijdig bespreekbaar maken van het levenseinde'.
- Het netwerk ontving van de Almeloopers een cheque van € 2.500,- voor de aanschaf van 2.000 magazines. Verspreiden derde versie van 'PAL voor U' (inclusief regionale katernen).
- Stand Open Dag Zorg, zowel in ZGT Almelo als ZGT Hengelo.
- Stand drietal symposia ZorgAccent.
- Een vijftal nieuwsbrieven, gericht op professionals, is uitgegeven met daarin aandacht voor diverse ontwikkelingen en activiteiten zowel regionaal als landelijk.
- De beide netwerken benutten de sociale media zoals Twitter en hebben contact met andere netwerkcoördinatoren via diverse groepen op LinkedIn. Tevens is een facebookpagina aangemaakt in 2012.
- Het overgaan tot een nieuwe website, met compleet andere infrastructuur, welke door (nagenoeg alle) netwerken in Nederland worden gebruikt. Hierbij hebben de netwerken meegedaan in de pilot en daarmee een voortrekkersrol vervuld voor andere netwerken.
- Maandelijks mailings, schriftelijk en/of digitaal, richting kerkbladen, wijk- en weekbladen, regionale pers, zorgklokken, huisartsen, apotheken, bibliotheken en intranet/websites van de zorgorganisaties aangesloten bij de netwerken, in het kader van de inloopavonden in Borne, Hengelo en Almelo. Tevens zijn er twee uitgebreide krantenartikelen in de Tubantia geplaatst over de continuïteitshuisbezoeken en hebben diverse interviews plaatsgevonden voor de plaatselijke radio's.
- In het magazine 'Pal voor U' is aandacht besteed aan de film 'Olüme çare yok – doodziek'.
- Daarnaast zijn regelmatig extra mailings uitgegaan naar de diverse gremia betreffende specifieke activiteiten van de netwerken zoals de IDPZ en activiteiten op het gebied van deskundigheidsbevordering.

Internationale Dag van de Palliatieve Zorg (IDPZ), 10 oktober 2013

De netwerken hebben op deze dag met een stand op de markten in zowel Almelo als Hengelo gestaan vergezeld van de Twentsewens Ambulance. Op beide markten zijn vele bijzondere gesprekken gevoerd met de bezoekers. Veel mensen hebben vragen over het niet-reanimeerbeleid, palliatieve sedatie en euthanasie. Soms kwamen mensen langs met concrete hulpvragen.

11. Verbeteren van de netwerkeffectiviteit

Palliatieve zorg en klantparticipatie

Cliëntenparticipatie is tot op heden nog niet gerealiseerd en opgenomen in het jaarplan 2014.

12. Externe contacten en afstemming

In navolging van voorgaande jaren hebben de netwerken de contacten met andere Overijsselse en landelijke coördinatoren geïntensiveerd. Regelmatig zijn (landelijke) bijeenkomsten bezocht en zijn er ook contacten geweest met beleidsmedewerkers van diverse gemeenten.

Verder zijn er contacten geweest met: Turkse Senioren Overijssel, allochtone doelgroepen, Scoop Welzijn, SWOH, Agora, Palliactief, Fibula en diverse opleidingsinstituten.